

SP,
7851

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

„Estonia“ ooperilaulja

BERNHARD HANSEN

Pühitses 4. skp. 15-aastase lavategevuse juubelit.

Kutsuti Stockholmi kuningliku ooperi solistiks.

Laul meie kaitseväes.

Anton Kasemets.

Laul kaitseväes — see on ala, millest seni pole peaaegu sugugi räägitud, millele pole seni vähegi nimetamist vääriivat tähelepanu pööratud, kuid millel on õmeti väga suur tähtsus niihästi poliitiliselt kui ka muusikakasvatuliselt. Pole ju meie kaitsevägi midagi erilist, midagi rahvast lühisolevat, vaid ta on osa meie rahvast, pealegi parim ja elujõulisem osa, kelle õladel lasub raske ja vastutusrikas ülesanne meie maad ja rahvast oma eluga kaitsta.

Sellepärast on loomulik ja enesestmõistetav, et see osa meie rahvast ei tohiks jääda unustusse ei ühelgi alal, millele on eraelus antud rahvus-kultuuriline või kasvatuline tähtsus. Koguni selle vastu, — just kaitseväes peaksime meie erilise hoolega ära kasutama kõik, mis vähegi kasulik võib alla meie kodukaitse kõvendamisele. Sest ajalugu on korduvalt näidanud, et rahvaid ei tee tugevaks mitte üksi relvade rohkus, sõjaväe suurus või sõjaväelise distsipliini valjus, vaid et iga rahva tähtsamaks jõuläteks on tema vaimline kultuur, mille aluseks ei ole mitte üksnes kaine arvostav mõistus, vaid eestkätt just tunnete põhjeline sisemine veendumus.

Maksab ainult meeletuletada buuride võitlust inglastega, jaapanlaste võitlust venelastega ehk veel lähemalt — meie oma kangelaslikku võitlust punastega ja landesvehriga. Ei olnud ju siin võidutoojaks ei relvade rohkus, ei vägede suurus, ei ka moodne sõjatehniline ettevalmistus, vaid eestkätt just see nimetamatu sisemine veendumus, mis ajas vägitegudele ja eneseohverdamisele ilma kaine kaalumisetä ja mõistuslise arvostamiseta.

See suursugune tunne, millele võimata leida õiget nimetust, kuid mis moodustab selle kõige kaunima, kõige õilsema osa inimese olemusest, võib kindlasti juurduda ainult seal, kus on valitsemas tõsine ja igakülgset sügav vaimline kultuur.

Sellasele vaimlasele kultuurile viivad ainult kaks teed: teadus ja kunst.

Teadus ja kunst, need on need vahendid, mille kaudu on inimkond kõigil aegadel toiminud seda igavese tõe otsimist, mis annab elule sisu ja väärtuse, mis teeb vaimu tugevaks ning elustab hinge. Teadus ja kunst on ka meie nendeks vahenditeks, mille abil peame ka meie püüdma selle vaimlase tugevuse ja hingelise sitkuse poole, mis teeb meid sisemiselt tugevaks ja iseseisvaks.

Ei mitte ükski teadus, ei ka mitte ükski kunst, vaid teadus ja kunst käsikäes. Sest teadus, kui mõistuse produkt, põhjeneb ainuüksi külmal, kainel arvestamisel, — kunst on aga tunnete produkt ja moodustab endast sisemise, inimese tahetest sageli kaugelt üleulatava jõu. Sellepärast ei ole sellest juba küllalt, kui meie ainult mõistust arendame, tunneteilma aga hooletusse jätame. Sest arendatud mõistus võib mõndagi heaks ja õigeks tunnistada, selle saavutamiseks või teostamiseks on ta aga jõuetu, kui puudub selleks sisemise veendumuse tõekehted.

Paljas teadmine, kuidas on võimalik mõnd eesmärki saavutada, ei tähenda veel, et inimene selle poole püüab. Selle poole püüdma hakkab ta alles siis, kui tema hinges tärkab kindel soov seda eesmärki saavutada.

Teab ju, näit., iga alkohoolik, et joomine on kahjulik, kuid see teadmine ükski ei vabasta teda joomisest. See võib sünnida alles siis, kui selle teostamisele sunnib teda sisemine veendumus oma pahest vabaneda.

Tegutsemise tõekehted ei seisa seega mitte teadmistes, vaid tunnetes, — soovis midagi korda saata.

Seda ei tohi meie unustada ka oma kaitseväe juures, kelle otsekohesed ülesanded nõuavad peale vastavate praktiliste teadmiste ja oskuste eriti rohkesti seda sisemist hingelist veendumust, seda alateadlikku tegutsemise ja eneseohverdamise tõekehted, mis põhjeneb ainuüksi suursugustatud tundeilmal.

Mõistuse arendamisele on viimasel ajal hakatud meie kaitseväes õige suurt rõhku panema ja selleks isegi eriliselt ettevalmistatud instruktorid-ohvitserid ametisse pandud, kelle ülesandeks on meie kaitseväe seas kultuur-selgitustööd teha ja kaitseväelaste hariduslik tasapinda tõsta.

See töö oleks aga ühekülgne ja selle tulemused poolikud, kui selle ülesandeks jääb üksnes mõistuse arendamine ja tundeilm jääks endiselt sööti. Sest nagu öeldud, nõuab teoreetiliste (mõistusliste) teadmiste kasutamine praktiliste elunõuete täitmiseks sisemist veendumust ja aateliste tunnete elustavat tõekehted.

Sellaseid tundeid võib aga äratada, kasvatada ja suursugustada ainult kunst, eriti helikunst — muusika —, sest muusika mõjub tunnetele otsekohesemalt, tugevamalt ja haaravamalt kui ükski teine kunst.

Sellepärast on muusikal kui väga tähtsal kasvatuslisel vahendil sama suur tähtsus meie rahva, eriti aga kaitseväe rahvuskultuurilisel arendamisel, kui teadustelgi, ja täieliku

vaimlise kultuuri ning iseseisvuse poole jõudmiseks peame meie ka selle vahendi põhjalikult ära kasutama. Siin juures tuleb pea rõhku panna muusika populaarsemale ja laiadele hulkadele kergemini kättesaadavale vokaalmuusikale — laulule —, kus sõnad ja helid ühinevad üheks harmooniliseks tervikuks, mõjudes nii tunnetele otsekohesemalt ja haaravamalt ning äratades hinges võimsaid elamusi, mis panevad vastavalt tegutsema.

Sellaseid elamusi ei ärata laul mitte ükski üksikutes, jättes neid ka tegutsema üksikult, vaid laulu suurim väärtus seisab selles, et ta suudab otsekohesemalt ja võimsamalt kui ükski teine abinõu ühendada hulkasid ühise aate, ühise hingelise elamuse ümber, sütitades, vaimustades ja õhutades neid selle aate kasuks ühiselt tegutsema ning kiskudes ka kõrvalseisvaid hulkasid enesega kaasa.

On siis vähe näiteid leida laulu suure sugereeriva mõju tõestamiseks? Tuletame ainult meelde, kui suur mõju on olnud laulupidudel meie rahva iseteadvuse äratamisel, rahvuslase tunde kasvatamisel ning vaimlise jõu suurendamisel, ja meil on pikema seletuseta selge laulu määratu suur tähtsus laiade hulkade tundeilma arendamisele ja elustamisele, eriti hingelisel veendumusel põhjeneva rahvustunde süvendamisele ning isamaa armastuse kasvatamisele.

Kui rahvustunne ja isamaa armastus olid meile tähtsaimaks tõukejõuks püüdes vabaduse poole ning suurimaks toeks raskest võitluses oma iseseisvuse eest, siis peavad need ka edaspidi jääma meie vabaduse ja iseseisvuse kindlamaiks alustagedeks. Ja kui meie tahame, et meie vabadus ning iseseisvus jääks kindlasti püsima, siis peame just neid alustugesid kõigi abinõudega ja täie kavakindlusega süvendama ning kindlustama. Erilise hoolega peame meie seda aga tegema meie kodumaa tegelikkude kaitsjate — meie kaitseväelaste juures, sest ainult siis on meie kaitsevägi tõesti tugev, kui ta sisemiseks tugevuseks on sügavaks hingeliseks veendumuseks saanud isamaa armastus.

Selle sisemise tugevuse kasvatamiseks meie kaitseväes tuleks põhjalikult ära kasutada kõige muu kõrval ka laulu võrratu mõju ja selleks täie kavakindlusega tööle asuda. Sellega tuleks kohe algust teha, sest iga asjata viivitatud päev on siin suureks kaotuseks. Siin juures tahaksime loota, et meie kaitseväe juhtivad jõud selle asja tähtsusest küllalt tõsiselt aru saavad ja asjast energiliselt kinni haaravad ning selle liikuma panevad.

Meie kaitseväe juhtidele peaks enam kui kellelegi teisele teada olema, kui vilets ja verevaene on meie kaitseväe laul praegusel ajal. Ja see peaks neid seda enam tagasihutama asja parandamiseks tegevusse asuma.

Meil oli võimalus tutvuneda kaitseväe osades ettevõetud sellekohase ankeetmaterjalidega, ja sealt oli näha, et meie kaitseväe laulude kaaluvama osa moodustavad ühest küljest äärmiselt vesised külätänava laulud, mis on maalt tulnud noorsõdurite poolt kaitsevärke kaasa toodud, ja teiselt poolt jälle linnalaste poolt levitatud maitsetud kabaree ja kõrtsi laulud.

Esimeste hulka kuuluvad igasugused maitsevaesed vemmälvärsid ja sentimentaalsed saksa viisikesed alates „Ataman von da Organaga“ ja lõpetades „Siidi lipp ja hõbe purjedega“, — teiste hulka mitmesugused operetiviisikesed ja fox-trott kahe-mõtteliste ja sageli kuni täieliku nilbuseni ulatavate sõnadega. Ainult koguni väike osa laule on tõsisema muusikalise väärtusega ja isamaalise mõttega, viimastest peaaegu ainult kõige tuntumad isamaalised laulud („Eestimaa, mu isamaa“, „Kas tunned maad“ jne.)

Kui meie kuulsa hiina mõttetarga Confuciuse ütelse põhjal „tahate teada, kuidas valitsetakse teatud maad ja kui kõrge on ta kõlbline tasapind, siis kuulake ta muusikat“. Katsuksime mõõta oma kaitseväe sisemist tugevust ja kõlblist tasapinda selle järele, missugune on ta laul, siis saaksime küll väga kurva pildi.

Beethoven ütles muusika kohta: „dem Mann muss Musik Feuer aus dem Geiste schlagen“.

Kas suudab meie kaitseväe praegune laul meeste hingest sädemeid välja lüüa, neid vaimustuse tulega täita? —

Niisugusena, kui ta on omas kaaluvamas osas praegu, ei kunagi, vaid niisugune laul võib ainult labastada ja vesistada maitset ning isegi mürgitada hinge. Õige kaitseväe laul peaks olema muusikaliselt tüse ja võimas, vaimult terve, positiivne, sütitav ja elustav ning sisult eestkätt rahvusline ja isamaaline.

Ja sarnaseid laule sisaldab meie literatuur kaunikese hulga, mida aga meie kaitseväe repertuaarist otsisin asjata.

Ja teisest küljest, kus oleks veel tänulikum kasutada lauludeks meie vabadussõja kangelasliku võitluse aineid, kui mitte meie kaitseväes. Kuid sarnaseid vabadussõja ballaade pole olemas peale mõne küla värsisepa poolt „luuletatud“ labase ja maitsetu vemmälvärsi vabadussõja ainetele, mis oma äärmise maitsevaesusega võivad selle teatud mõõduni püha aine ainult ära rüvetada. Seda tähtsat ja suurt aineallikat pole kat-

sututki ära kasutada, nii pole üldse sõrme liigutatud kaitsevæe laulu tõstmiseks ja teatud kindlas suunas juhtimiseks.

Ja ometi on meil olemas kaitsevæe muusika-inspektor, kelle dokumenteeritud ülesandeid meie küll ei tunne, kuid kelle tegelikkude kohustuste esimeses reas peaks meie arvates seisma meie kaitsevæe muusikalise kasvatus, eriti aga laulu arendamise otsekohene korraldamine ja juhtimine. Sest paljalt mõne kindla kaitsevæe üksuse juures tegutseva pasunakoori jaoks poleks ometi vaja pidada erilist muusika-inspektori instituuti. Aga meie pole kuulnud, et sealt ehk ka mõnelt muult poolt oleks katset tehtud meie kaitsevæe laulu õigeks korraldamiseks ja sihikindlaks juhtimiseks niisuguses suunas, et tast tõesti kujuneks võimas ja mõjuv abinõu meie kaitsevæe tundeilma suursugustamiseks ja peenendamiseks.

Kuid asja parandamiseks pole kunagi hilja. Sellepärast tuleks sellega kohe peale hakata.

Mis tuleks sellel alal teha?

Kõige pealt tuleks olemasolevast laululiteratuurist väljavalida kaitsevæele sündsad laulud, milleks tuleks ellu kutsuda vastav asjatundjate komisjon. Uute ajakohaste kaitsevæe laulude muretsemiseks tuleks korraldada avalikud võistlused esiteks sõnadele (milleks tuleks eestkätt kasutada vabadussõja aineid) ja selle järele ka viisidele.

Teisest küljest tuleks lauluõpetus rajada kindlale alusele. Selleks tuleks kadeti ja allohvitseride koolides sisse seada korralik lauluõpetus, et sel teel äratada tulevastes kaitsevæe juhtides huvi laulu vastu üldse ja varustada neid kõige tarvilikumate teadmistega selle huvi edasikandmiseks kaitsevæe ridadesse. Sest ainult siis, kui kaitsevæe otsekohesed juhid ja kasvatajad on täiesti teadlikud laulu tähtsusest meie kaitsevæes, suudavad nad ka väeosade laulu arenemist õiges suunas ja tarvilise eduga juhti.

Sellepärast meie kaitsevæe sisemise tugevuse nimel: — asutagu viibimata meie kaitsevæe laulu korraldamisele.

Muusikalised mõtteterad.

Juba muusika pärast üksinda maksab elada.

(Tschaikovsky).

Klaverimängimine on sõrmede liigutus, klaveriettekanne hingeliigutus. Praegusel aja kuulleb peajasjalikult esimest.

(Rubinstein).

Jooni eesti muusika ajaloost.

Anton Kasemets.

(Järg 2.)

Nagu nägime, oli Johannes Kappel esimene, kes julges end täielikult pühendada muusikale, olles seega esimeseks pääsukeseks meie elukutseliste muusikute peres. Kuid vaatamata tolleagsetele äärmiselt rasketele ja eriti muusika alal ailes täiesti arenemise algul olevatele oludele ei jäänud Kappel kauaks ainumaks omal alal, vaid juba paar aastat pärast seda, kui Kappel lõpetas Peterburi konservatooriumi, leiame juba uue eestlase nimetatud konservatooriumis samal oreil harjutamas, millelt lahkus paar aastat varem Kappel. See eestlane oli — meie esimene ja seni ainumaks jäänud naishelilooja

Miina Hermann.

Miina Hermann

See on seda tähelepanuväärsem, et tol ajal, mil Miina Hermann konservatooriumisse astus, olid meil isegi kõrgema erihariduse poole püüdvad mehed erandlisteks nähtusteks ja üldiselt imetatud inimesteks, kuna aga naistest seda mõeldagi ei juletud ja nende osavõtmist avalikust tegevusest isegi sündmatuks peeti.

Kui aga Miina Hermann suutis sellaste eelarvamiste ummikust välja tõusta ja astuda iseseisvale tegevusele, pealegi ras-

kele muusikalisele tegevusele vastu, vaatamata sellele, et see ei tõotanud midagi roosilist pakkuda, siis pidi ta hinges pesitsema suur armastus asja vastu ja tugev tahe ennast sellele armastatud asjale pühendada, vaatamata sellele, missuguste raskustega see seotud.

Niisugune armastus ja andumus võis tärgata ainult ärkamisaja romantilises õhkkonnas, mis oli Miina Hermanni lapsepõlve aastatel oma kulminatsiooni tipul, ja siin avaldub meie esimeste asjaarmastajate-muusikategelaste — Jannseni, praost Villigerode, Davit Virkhausi, Dr. Hermanni ja teiste aatelise tegevuse suur mõju end kõige suuremal kujul. Võib öelda, et Miina Hermann on sellest mõjust osa saanud suuremal määral, kui ükski teine meie muusikutest, sest kasvades otsekohe selle õhkkonna südamel — Tartu — külje all, viibis ta alaliselt selle otsekohese mõju all, sedavõrd tugevasti, et see lõpuks ta elusihhi ära määras. Seda näeme kõige selgemini ta eluloost, millega lühidalt tutvuneme.

Miina Hermann sündis 9. veebruaril 1864. a. Tartu küljeall asuvas Raadi vallas, Kõrveküla koolimajas, kus ta isa oli kooliõpetajaks. Nii kui suur osa tolelaegseid kooliõpetajaid, oli ka M. H. isa suur lauluarmastaja ja kuna ka ema seda oli, siis valitses nende majas alati tihe muusikaline õhkkond, millesse tõi veel omalt poolt uut elavust esimene üldlaulupidu, nii et neljahäälne laulmine muutus nende majas täiesti harilikuks asjaks. Sarnane õhkkond ei võinud mõjuda jääda väikse Miina tundelikule lapsehingele, vaid seal tärkasid väga noorelt muusikalised huvid, mida aitasid suurendada sagedased kokkupuutumised tolelaegse tähtsamate muusikategelastega — Jannseniga, Villigerodega, Virkhausiga, kelle ristitütar oli M. H. ja hiljem Dr. Hermanniga eriti nende muusikalise tegevuse — laulu- ja pasunakoori, harjutuste juures, kuhu isa võttis teda sageli kaasa. Selle tulemuseks oli, et ta hakkas alguses iseseisvalt isa poolt koolimajja muretsetud orelil mängimist harjutama ja pööras hiljem — nii umbes 14—15 aastaseks — Dr. Hermanni kui tolelaegse muusikalise autoriteedi poole põhjalikuma õpetuse ja juhatause saamiseks, mida ta ka sai niihästi klaverimängus kui ka komponeerimises sel määral, kui seda Dr. Hermann suutis anda. Palju ei võinud seda küll olla, kuid seda enam õhutust ja vaimustust e d a s i p ü ü d m i s e k s suutsid need noorele õpilasele anda. Võib isegi öelda, et suurelt osalt Dr. Hermann õhutuse ja julgustuse mõjul sõandasidki M. H. vanemad astuda selle, tolle aja kohta väga julge ja raske sammu, et saatsid Miina Peterburi konservatooriumisse õppima.

See oli 1883. aastal, mil M. H., olles vahepeal lõpetanud Schulze tütarlaste kooli Tartus, astus 19-aastase neiuna Peterburi konservatooriumi oreliklassi õpilaseks, kus prof. Homiliuse juhatusel orelimängu ja selle kõrval kompositsooni õppis.

1890. a. kevadel lõpetas ta konservatooriumi ja sõitis sama aasta sügisel Leipzigi, kuhu jäi kuni järgmise aasta kevadeni, kontserteerides seal (Tooma kirikus, kus J. S. Bach oli omal ajal organistiks) kui ka Veimaris, Erfurtis ja teistes ümberkaudsetes vähemates linnades. 1891. a. kevadel kodumaale tagasi pöörates asus ta Tartusse elama, kus töötas kuni 1903. aastani, olgugi, et see töö pidi sündima koguni ebasoodsates oludes ja ei olnud majanduslikult kuigi tasuv. 1903. a. lahkus ta aga Tartust ja läks Kroonlinna kirikuorganistiks ning muusikaõpetajaks, jäädes aga kodumaaga, eriti Tartuga, tihedasse kontakti. Kroonlinna jäi ta 1915. aastani, ja pööras siis Tartusse tagasi, kus on olnud väsimatult tegev seniajani.

Miina Hermannini muusikaline tegevus on kestnud seega tugevasti üle kolmekümne aasta ja jätkub veel praegugi tähelepanuvääriva ereingiga. Sellel tegevusel on olnud kõigil ajajärkudel oma silmapaistev tähtsus, kuid tulemusrikkamaks ja muusikaajalooliselt tähtsaimaks tuleb pidada tema tegevuse esimest ajajärku, s. o. ajajärku kuni käesoleva aastaaja alguni, mil ta Kroonlinna asus.

Nagu juba varem öeldud, jäi kodumaa muusikaelu juhtimine asjaarmastajate, eriti Dr. K. A. Hermannini kätte edasi ka siis, kui tegevusse astus meie esimene elukutseline muusikamees J. Kappel, sest et Kappel ei tulnud kodumaale töösse, vaid jäi Peterburi elama. Otsekehese muutuse sünnitajat sellesse seisukorda ei saanud küll ka Miina Hermannist, kes vastandina Kappelile küll kodumaale jäi ja siin tegevusse asus, kuid teatud osa värskendust tõi tema tegevus meie arenemise algul olevasse muusikaellu siiski. Sellest küljest tuleks eestkätt nimetada tema rohkearvulisi orelikontserte paljudes kodumaa kirikutes, mis olid paljudes kohtades täielikuks uudiseks ja mis kahtlemata aitasid äratada laiares rahvahulkades huvi koorilaulu kõrval ka instrumentaal muusika vastu ning tutvustasid neid klassikalise muusika suuremate teostega. Et sellel teatud tagajärjed olid, pole kahtlust, ja sellepärast ei või seda M. H. muusikalise tegevuse hindamisel erilise teenena nimetamata jätta.

Muudel praktilise muusika aladel sai aga M. Hermannist pigemini senise muusikaelu juhi Dr. K. A. Hermannini kaasaitaja ja viimase poolt rajatud suuna jätkaja, kui selle asetaja ja uute sihtide rajaja, kui mitte arvesse võtta seda, et ta rajas oma koori

tegevuse, mille ta asutas 1894. a. sügisel, selles mõttes laiemale alusele, et korraldas sellega terve rea kontsertreise, mis ulatasid peale kodumaa linnade ka Riiga, Pihkva ja Peterburi (1897. a.) ja kandsid endaga igale poole äratust ja õhutust kaasa.

Peale selle juhatas ta sel ajajärgul ka mõnel maakonna laulupeol ja vähemal laulupäeval ühendatud laulukoore, — nii 1894. a. Põltsamaal, 1895. a. Narvas ja 1896. a. Võrus ning Haapsalus.

Läinud aastasaja lõpul, mil meie muusikaelu seisis alles oma arenemise algul ja selle juhtimiseks ning edasiviimiseks puudusid tarvilise ettevalmistusega jõud, oli see M. Hermanni tegevus väga tarvilik ja tänuväärt, ja sellepärast tuleb seda ka vastavalt hinnata. Ajaks aga, mil M. Hermann pärast Kroonlinnas viibimist teist korda Tartusse asus (1915. a.), oli juba meie muusika omale terve rea noori ja andekaid jõude juurde saanud ja nende juhtimisel ning tegevusel sedavõrd kaugele edasi läinud ja laiem ning mitmekülgsema ilme omandanud, et Miina Hermann võis siin kui küntud põllul juba hoopis lahedamates tingimustes tööle asuda, kui siis, kui ta ise pidi ajama esimesi vagusid.

Samuti, kui praktilisest muusika tegevusestki, tuleb ka Miina Hermanni tegevusest heliloojana hinnata kõige kõrgemalt seda ajajärku, mis ulatab kuni käesoleva aastasaja alguni, sest sel ajajärgul oli M. Hermann kõige produktiivsem ja selle ajajärgu produktsiooni hulka kuuluvad ka ta paremad laulud.

Miina Hermann tegi esimesi katseid heliloomises küll juba enne konservatooriumisse minemist Dr. Hermanni juhatusel, misugusest ajast on pärit ta laulud „Isamaa, õitse sa“, „Kuldrannake“ ja „Ma tõstan omad silmad“, kuid kindlailmelisemaks ja vormiküpssemaks hakkas ta looming kujunema, loomulikult, alles konservatooriumis saadud põhjalikuma õpetuse najal. Ja viimastest konservatooriumis viibimise ning sellele järgnevatest aastatest ongi pärit enamust ta paremaid laule, nagu meeleturikas „Küll oli ilus mu õieke“, vaimustav „Enne ja nüüd“, kevadrõõmus „Kevade kiitus“, elegiline „Õöpiku surm“, romantiline „Mis sa nupid, neiukene“, ja mitmed muud laulud, mis saanud oma viisirikkuse ja kõlavuse poolest ülemaaliselt lauletavateks.

Samast ajajärgust on pärit ka ta kaks suuremat helitööd, nimelt H. Tombach-Kaljuvald'i sõnadele loodud „laululugu Eesti minevikust“ nimega „Kalev ja Linda“ (komponeeritud 1894. ja tükitud 1895. a.) ja näitelavaline melodraam „Murueide tütar“ Ansomardi samanimelise lugulaulu sõnadele (käsikirjas), kuid mõlemid neist kujutavad ennem rida kokku ühendatud laule kui terviklist suurteost, sest neis puudub see ühendav dramaatiline

element ja suurejooneline väljatöötus, mis iga suurteose juures nõuetavad.

Miina Hermannist kui heliloojast kõneledes tuleb eriti veel nimetada tema rahvaviiside seadeldusi, mille kaudu nii mõnigi ilus rahvalaul, mis oli vahepeal ununenud, on läinud uuesti rahva kätte ja ülemaaliselt lauletavaks saanud, nagu „Tuljak“, milles on leidlikult kontrapunkti tarvitatud, „Ehi veli, opi veli“, „Orjalaul“, „Tule koju“, „Kus on kurva kodu“, „Ei saa mitte vaiki olla“ jne.

Oma loominguga ei algatanud Miina Hermann külli uut suuna ega rajanud omapärast stiili (selleks oli ta tollaegse üldise suunaga liig tihedasti kokku kasvanud), vaid lõi omad laulud, nii kui Kappelgi, üldiste eeskujude järele, tehes seda suures enamusel õige lihtsate abinõudega. Kuid sellest lihtsusest heljub selgelt vastu nende looja hinge meeldiv otskohesus ja soendav õrnus. Ja see ongi teinud Miina Hermann laulud rahvale nii armsateks ja heal meelel lauletavateks.

Miina Hermann laulude arv ühes seadeldustega ulatab saja ligi, millest suurema osa on loodud ülalnimetatud aja järgul. Tolleaegsele kehvale laululiteratuurile olid need, kahtlemata, suureks ja meeldivaks rikastuseks, mida tõendab see, et nendest paljud kiiresti üldiselt lauletavateks said ja kuni senijani laulukooride eeskavas püsisivad.

Esimesed neist, arvult 12, ilmusid „Laulu ja mängu lehes“ 1885.—1890. a. aastakäikudes. Suurema osa ülejäänutest on aga Miina Hermann ajajooksul ise eriraamatutena välja annud, millest esimene ilmus juba 1892. a. nime all „Segakoori laulud“, mis sisaldas 14 laulu. Sellele järgnesid 1898. ja 1899. a. kaks annet segakoori laule nime all „Miina Hermann laulukoori kontserdi laulud“. Neist on tähtis eriti teine anne, sest et see sisaldab peale muu tervelt 14 rahvalaulu peamiselt M. H. ümbertöötuses, kuna esimeses andes on enamuses võõraste rahvaste laulud ja ainult üks M. H. oma. Nimetatud raamatu kolmas anne ilmus alles hiljuti (1922.), sisaldades 16 laulust 5 eesti oma. Samal (1922. a.) andis M. H. välja ka oma viimase aja produktsiooni nime all „Uus kevad“, milles olevast kümnest laulust sai „Nooruse unenägu“ VIII. üldlaulupeo kaudu ülemaaliselt tuttavaks. Peale nende on M. H. väljaandel ilmunud kolm annet „Pühade laule“ (1894., 1900. ja 1922.), „Laulud nais- ja lastekoorile“ (1918. a.), „Marsilaulud“ (1922. a.), „Laulmise õpetus koolidele“ (1923. a.), ja tema toimetatud „Esimese Läänemaa laulupeo laulud“ (1894. a.).

Nagu nägime, langeb Miina Hermann'i pikaajalise muusikalise tegevuse tähtsam osa küll meie ülevaate kolmandasse ajajärku, kuid olles veel praegu energilisena ja väsimatuna meie hulgas, võib ta oma senistele teenetele veel rohket lisa muretseda, sellepärast jätame tema tegevuse viimase järgu tuleviku hinnata.

Georg Stahlbergi 40-aastase muusikalise tegevuse juubel.

Ei saa mitte igauhele õnneks oma 40-aastast juubelit laulukunsti alal pühitseda enese kontserdiga. Tartu kõige tuttavamal ja lugupeetavamal lauluõpetajal Georg Stahlbergil on see aga korda läinud.

G. Stahlberg on sündinud Tartus 15. märtsil 1866. ja pühitses seega tänavu oma 60-aastast sünnipäeva. Laulu armastus viis teda laulu õppima (alguses prl. M. Erdmanni juures) juba keskkooli õpilasena ning 20-aastasena — aprillis 1886 — oli tal esimene avalik esinemine ooperis „Nõidkütt“ Eremiti osas, mis hästi õnnestas. Sestsaadik on ta esinenud armastatud solistina kontsertidel ja oratooriumides.

1890. a. Tartu ülikooli cand. agr. astmega lõpetades, ei jätnud Stahlberg oma huvi laulu vastu, vaid töötas sel alal hoolega edasi, õppides 1894. a. Peterburis prof. Sefferi, 1895. a. Kölnis prof. Stolzenbergi ja 1896—97 Venedigus prof. Selva juures. Töötas siis Parma kuninglikus ooperis ja selle järele 4 aastat Hamburi ooperis 1. bassistina, esinedes selle aja jooksul 65 mitmesuguses ooperis.

1902 asub Stahlberg jälle Tartu, esinedes vahete-vahel kodu- ja välismail, kuid peaaesjalikult tegutsema hakates lauluõpetajana, millena Georg Stahlberg oma tüsed ja süstemaatilise õpetöö pärast rohkearvuliste õpilaste poolt senini väga armastatud.

1922. a. saadik töötab G. Stahlberg ühtlasi Tartu konservatooriumi lauluõpetajana.

Teisipäeval, 27. aprillil esines ta „Vanemuises“ juubelikontserdiga, kus eeskavas seisis sama „Nõidkütt“, millega juubilar 40 aasta eest oma karjääri laulu alal algas.

Tallinna konservatooriumi uus harjutusorel.

Muusikaõppijaist on harilikult kõige raskemas seisukorras oreliõppijad, sest kuna iga teise mänguriista mängijal on ikkagi võimalus omale vastavat instrumenti muretseda ja end selle mängimises kodus harjutada, puudub orelimängijail see võimalus täiesti. On ju vähegi korralik oreel sedavõrd suur instrument, et selle paigutamine harilikku elukorterisse, pealegi meie korteritesse ja veel eriti praegusel korterikriisi ajajärgul, on täiesti võimata, — harilik „toaorel“ või harmoonium aga korralikuks harjutamiseks ei kõlba. Sellepärast on kõigis vanades muusikakoolides ja konservatooriumites, kus on olemas oreliklassid, ka tarviline arv harjutusorelisi kasutada.

Ka Tallinna konservatooriumis tegutseb juba algusest peale oreliklass, kus õpib võrdlemisi rohkesti õpilasi. Kuid seni oli tööle suureks taktis-

tuseks harjutusoreli puudumine, mille tõttu õpilastel puudus korraliku harjutamise võimalus. Harjutada saadi peaausjalikult ainult „Estonia“ kontsertsaali oreliil ja sedagi koguni vähesel määral, sest sagedased proovid ja kontserdid nimetatud saalis ei jätnud selleks kuigi palju võimalusi. Et see ka töö edu peale takistavalt mõjus, on selge, sest nii kui igal alal, teeb ka mängimises eestkätt just korralik harjutamine meistriks.

Tall. Konservatooriumi uue oreli mängupult.

Et seda ebanormaalset seisukorda kõrvaldada ja oreliõpilastele vähegi soodsaid edenemisvõimalusi luua, oli Tallinna konservatooriumi juhatusel juba ammu kavatsusel muretseda omale kohane harjutusorel, kuid raske rahaline seisukord, milles konservatooriumil on tulnud töötada, ei lasknud seda kavatsust nii kergesti teostada. Alles läinud aasta lõpul jõuti suurte jõupingutustega ja kultuurkapitali abiga nii kaugele, et võidi oreli ehitamisele asuda. See töö anti Tallinna tuntud orelimeistri A. Terkmanni kätte, kes selle tänavu kevadel lõpetas ja konservatooriumile üle andis, nagu meie sellest juba varem lühidalt teatasime.

Uuel oreliil on 3 manuaali ja pedaal 14 heliseva ja paljude mehaaniliste registritega.

Helisevatest registritest on I. manuaalis 4, II. man. — 3, III. man. — 5 ja pedaalil 2, mitmesuguseid koppelisi kokku 13, peale selle Tutti, paiskapp (millesse on terve oreel paigutatud), general-crescendo, pedaal-automaat ja kaks vaba registrikombinatsiooni, nii et õpilastel on võimalus registrite ja mehaaniliste abinõude käsitamist õige suurel määral harjutada. Sest oma vaiksete registrite tõttu võimaldab ta mitmesuguseid helivärvi kokkuseadeid kombineerida.

Oreli sisemine jaotus ja paigutus on nii läbi viidud, et võimalik on igale poole kergesti ligi pääseda, mis võimaldab õpilastele ka oreli sise-ehitusega tutvuneda.

Tuult muretseb orelile elektrijõul töötav õhutorbiin, millel tuleb töötada kella 7 homm. kuni kella 10-ni õhtu, pea vahetpidamata.

Uuel oreil korraldatakse pea igal nädalal omavahelisi oreliõhtuid, kus õpilased peavad sooritama peale sooloettekannete ka kaasmängu solistidele, et sel teel arendada õpilasi varakult vabale ja iseseisvale esinemisele.

Võib rõõmuga tähendada, et Tallinna konservatoorium on nimetatud uue oreli muretsemisega rikastunud suurevärtusliku esemega, mis aitab tuntavalt kergendada meie muusikakultuuri, eriti orelimuusika arendamise tööd.

-g.

Kontsertide ülevaade.

Tallinna.

Möödunud poolekuu kontsertidest äratas suuremat tähelepanu noore tallinlase

Vladimir Padva klaverikontsert,

mis oli 28. aprillil „Estoonia“ kontsertsaalis. V. Padva on Tallinna muusikalistele ringkondadele alati heal meelel nähtud kunstnikuks, sellepärast oli ka käesolev kontsert kokku tõmmanud kevadise aja kohta õige rohkearvulise kuulajaskonna. Oli ju kõigil Padva mängu armastajatel huvitav kuulata, kuivõrd on noor kunstnik, kes vahepeal on lõpetanud Leipzigi konservatooriumi ja praegu ennast täiendab era viisil tutnud pianisti M. Zadora (kuulsa Busoni end. õpilane) juures, oma kunstis edenenud.

Oma esinemise eeskava oli Padva kokku seadnud õige mitmekesiselt (alates Bach'iga ja lõpetades Debussy'ga), kuid pisut stiilitult, paigutades üganenud Alkani ja moodsa Debussy ühte ritta. Kuid seda oli vist tehtud sooviga ennast mitmest küljest näidata. Ja seda võimaldas ka see eeskava.

Eeskava scoritamisel selgus, et Padva on viimasel ajal tehnikas õige märgatavalt edenenud, mille tõttu ta ennegi tugev löök on veelgi kõlavamaks läinud ja passashid selgemaks ning ilmekamaks muutunud. See avaldus eriti selgesti jõulisemates ja hoogsamates asjades, nagu Alkani etüüdid, Liszti „Campanellas“ ja lisapalaks mängitud „10. rhapsodias“, kus virtuositeet ja väline bravuur seisavad esikohal. Ja virtuositeet näibki Padva tugevamaks küljeks kujunevat, sest muusikalise tundeelendi edasiandmine ei näi ta juures mitte samal määral edenenud olevat, mille tõttu sügavamaid elamusi väljendav muusika (Beethoveni sonaat op. 27) vähem õnnestas. Ka näib Padval olevat kalduvus liig ahtraks pedaali tarvitamiseks, mis eriti Bach-Petri c-moll kontsertis ja fuugas, kus kontrapunktiline ornamentika peab olema sädelevalt selge, õige segavalt mõjus. Meeldivaks vahelduseks olid Debussy modernistlikes stiilis loodud asjakesed, mis leidsid ilmeka tõlgitsemise. Kunstrikul oli nii kui ikka hea edu.

Ooperi alal oli kõne all oleva aja tähtsamaks uudiseks

G. Puccini ooperi „Boheemi“

lavale toomine 29. aprillil. Selle ooperi realistlikult lihtsale libretole, mille kandvamaks mõtteks on tiisikushaige armastuse traagika, on suureandeline itaalia helilooja Giocoma Puccini loonud väga südamliku ja tunderikka muusika, mille sütitav viisirikkus, värvikas orkestratsioon, meisterlik ülesehitus ja üksikute elementide käsitusoskus teevad selle ooperi väga nauditavaks.

Esiatendusel laulsid peaosasid: härra Viikholm (poeet Rudolf) ja pr. Päts (Mimi), kuid meil puudus võimalus esiatendusel viibida, vaid meie nägime ettekannet 4. skp.

B. Hansen'i 15-aastase lavategevuse juubeli

puhul, kus nimetatud esiosasid täitsid pr. Krull-Mikk (Mimi) ja hra Ots (Rudolf). Oma osa viis pr. Krull ilmekalt läbi, kuigi suurem lapselikkus ja naiivsus, mis Mimi iseloomu karakteristikumad jooned, oleks veel paremini mõjunud.

Hra Otsa hääles tundus seekord vähem seda pehmust, mis ta Itaaliast kaasa tõi. Nähtavasti on liig sagedane laulmine viimasel ajal eriti väsitavad esinemised „Padaemandas“, hakanud tema hääle peale tagasikiskuvalt mõjuma ja endise metallise kõla, mis Itaalias viibimise järele kaduma hakkas, uuesti kuuldavale toonud. Ka on tal kalduvus liig tugevasti laulda, mis eriti õrnetatel kohtadel segavalt mõjub. Muidu oli aga Rudolfi osa läbimõeldult ettekantud ja menuga nauditav.

Sooja vastuvõtu osaliseks sai juubilar B. Hansen, kes laulis suure andumusega ja eriti haaravalt mõjus suure tundelikkusega ja soojusega ettekantud mantlist lahkumise aarias viimases pildis.

Pr. Einer lõi Musitti osast ühe parema oma viimase aja osadest, olles nii laulus kui ka mängus meeldivalt ilmekas.

Teistest osalistest paistis eriti silma hra Pirchan väga ilmeika mänguga, milleni aga ta hääle kahjuks ei küüeninud.

Rahuloldavad olid ka teised osalised, kes üldise ansambliga hästi sobisid.

Ooperi lavastus oli üldiselt õnnestunud ja suur ansambel turuplatsi stseenis hästi liikuma pandud. Kuid turuplats ise oli liiga väikene tehtud, nii et terve masside liikumine pidi sündima avanstseenile äärmiselt kokkusurutult. Üldse näib meie lavastajatel millegi pärast kalduvus olevat liig väikse lava tarvitamiseks massistseenide liikumiseks, kuna ometi suurem avarus võimaldaks hoopis mõjuvamate lavapiltide loomist.

Härra Kull viis ooperi kindlusega läbi, kuid ei surunud küllalt hoolega kõigis õrnedes kohtades orkestrit tagasi, nii et see pääses kohati solistide häält sumbutama.

„Boheemi“ lavastus oli veel selle poolest tähelepanuvääriv, et see jääb sedapuhku, võib olla, mitmeks aastaks viimaseks ooperilavastuseks, sest, teatavasti, on „Estoonia“ sunnitud oma lavapersonaali kui ka orkestrit rahalise kriisi tõttu tulevasest hooajast peale tuntavalt vähendama, mis võtab võimaluse edaspidi ooperi lavastada. Sellepärast peaks kõik ooperisõbrad „Boheemi“ kuulama minema seni kui see veel võimalik.

Viljandi.

„Koidu“ meeskoori kontsert.

See oli alles läinud aastal, kui Viljandi lauluarmastajad kokku astusid ja aluse panid Viljandi meeskoorile, mis varsti liitus „Koidu“ seltsiga, muutudes selle osakonnaks. Sellest peale on koor hoolega töötanud ja mõnelgi puhul eduga esinenud. 30. aprillil esines ta jälle iseseisva kontserdiga, mis oli käesoleval hooajal teine kontsert.

Kontserdi kava oli võrdlemisi rikkalik, sinna oli paigutatud ka osa tänavuaastase Tartu laulupeo laule.

Esinemisega suutis meeskoor pakkuda enam, kui temalt oodata võis. Koori kooskõla oli hea. Ka häälematerjali poolest ei jätnud ta palju soovida, ainult mõnes laulus tundus hääle suhe veidi ebaühtlasena: tenor osutus sügavvõimsate basside kõrval kohati nõrgaks.

Publiku poolt võeti laulud elavalt vastu ja mitut neist tuli korrata.

Kaastegevana esines kontserdil veel naiskoor, kandes ette kaks tunde-rikast koorijuhi K. Grünvaldi laulu. Need viimased said suure kiiduaval-duse osaliseks.

Nüüdsest peale hakab meeskoor ettevalmistusi tegema Tartu laulupeoks. Paralleelselt meeskooriga hakkab Tartu laulupeo jaoks ettevalmistusi tege-ma ka segakoor. P.

Käosalu.

ÜENÜ Käosalu osakonna kooride kontsert.

Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Käosalu osakonna muusika toim-kond korraldas mai vastuvõtmiseks Käosalu koolimajas oma esimese kont-sert-balli. Esinesid osakonna nais-, mees- ja segakoor. Üldse sisaldas kava üle 20 üksiku pala. Parim number oli soprani-soolo A. Lemba „Hällilaul“, mille kandis ette neiu V e l t e r m a n n. Solist sai kauakestvate kiiduaval-duste osaliseks. Neiu Veltermann on käosalulastele juba ennem tuntud oma puhtakõlalise häälega ja muusikalise ettekandega. Kuulaja.

Kroonika.

Kodumaa.

Haridusministeerium R. Tobias'e helitöid omandanud.

Haridusministeerium otsustas omandada sellekohaste tema kasutada olevate summadega R. Tobias'e pärijatelt kaks Tobias'e helitööd, nimelt „Scherzo“ ja „Fantaasia eesti rahvaviisidele“. Teatavasti on haridus-ministeeriumi poolt varem omandatud sama helilooja kantaat „Damas-kuse Johannes“.

Tallinna konservatooriumis tänavu 8 lõpetajat.

Tallinna konservatooriumis lõppesid 10. skp. lõpueksamid, mille soo-ritasid üldse 12 õpilast, lõpetades seega konservatooriumi täieliku kur-suse järgmistes erialades: Marie Peets (klaver) prof. A. Lemba klas-sist, Olga Regastik (klaver) pr. S. Bakanovska klassist, Peeter Põ-der (viul) prof. J. Paulseni klassist, Hugo Schüts (viul) pr. Lande-sen-Lemba klassist, Evald A a v, Richard P ä t s ja Ernst V ö r k (kom-positsioon) prof. A. Kappi klassist, Anette Kanarik (laul) härra N. Sternbergi klassist, Margarete P o m e r a n z (laul) prl. G. Nasimova klas-sist, Aleksander Tsetkov (metsasarv) ja Friedrich T a m m a r (trom-ba) prof. J. Tamme klassist ja Oskar E r m i s (klarnett) härra B. Lukki klassist.

Viimane „Vanemuise“ asutaja surnud.

1. mail sängitati Tartus maamulda viimane neist 14 mehest, kes ühes J. V. Jannseniga asutasid 1865. aastal esimese eest seltsi, nimega „Mees-telaulu selts „Vanemuine“, nimelt J u h a n M a d i s s o n. Madisson oli ainuke neist 14-st, kes elas üle „Vanemuise“ 60-aastase juubeli, mida pühitseti, mäletavasti, möödunud aastal. Ta sai 90 aastat vanaks.

Helikunsti sihtkapitali valitsus

valis oma järjekorralisel koosolekul pühapäeval, 9. skp. senise juhatus e terves koosseisus ühel häälel tagasi. Juhatus e koosseis on seega: esimees prof. J. Tamm, abiesimees J. Aavik, kassahoidja prof. A. Lemba ja kirja-toimetaja J. Helila.